

**Een archeologisch bureau-onderzoek en
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Nieuwe
Schulpweg te Egmond-Binnen, gemeente
Bergen (NH)**

M. Verboom-Jansen & A.J. Wullink

ARC-Rapporten 2010-133

Geldermalsen
2011
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek
door middel van boringen aan de Nieuwe Schulpweg te
Egmond-Binnen, gemeente Bergen (NH)

ARC-Rapporten 2010-133
ARC-Projectcode 2010/209

Tekst
M. Verboom-Jansen & A.J. Wullink
Afbeeldingen
M. Verboom-Jansen
Redactie
K. Otten

Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2011

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Egmond-Binnen, Nieuwe Schulpweg
Projectcode	2010/209
Archisnummer	41.041
Projectleider	A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Oprachtgever	Architectenburo Admiraal-Stoute, dhr. L.P. Stoute
Contact	072-5895745, info@admiraalstoute.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Bergen, mw. B. Detmar
Contact	072-8880000, b.detmar@bergen-nh.nl
Toetsing	Cultureel Erfgoed Noord-Holland, mw. C. Nyst
Contact	023-5307424, cecielynst@cultureelerfgoednh.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Nieuwe Schulpweg 18
Plaats	Egmond-Binnen
Gemeente	Bergen
Provincie	Noord-Holland
Kaartblad	19C
RD-coördinaten	NW: 104.920/512.199 NO: 104.933/512.206 ZO: 104.954/512.163 ZW: 104.940/512.155
Oppervlakte	Ca. 700 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Schoorl/Zandvoort.
Geomorfologie	Bebouwing, in de buurt van afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen.
Bodem	Kalkhoudende vlakvaaggronden.
Historische situatie	In 1832 was de onderzoekslocatie in gebruik als weiland, in 1900 als bouwland. De huidige bebouwing stamt waarschijnlijk uit 1951.
Archeologische verwachting	De onderzoekslocatie heeft een middelhoge trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf het Neolithicum.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Architectenburo Admiraal-Stoute heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Nieuwe Schulpweg te Egmond-Binnen. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen verbouwing/uitbreiding van de woning op de locatie, waarvoor een postzegelbestemmingsplan moet worden ontwikkeld. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het veldwerk is uitgevoerd op 2 juni 2010 door drs. K.A. Hebinck en M. Verboom-Jansen MSc. Voorafgaand hieraan is een bureau-onderzoek uitgevoerd door M. Verboom-Jansen MSc. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Egmond-Binnen, aan de Nieuwe Schulpweg 18; dit ligt ten westen van de historische dorpskern. De ligging van de onderzoekslocatie is weergegeven in afbeelding 1. De onderzoekslocatie is deels bebouwd en verhard; de rest van de onderzoekslocatie is in gebruik als tuin. De onderzoekslocatie beslaat ongeveer 700 m² en de maaiveldhoogte varieert van 3,8 tot 4,5 m +NAP (zie afb. 2). De bestaande bebouwing staat op het hoogste deel van het perceel.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De geplande werkzaamheden bestaan uit het slopen van de bestaande schuren ten westen van de woning en de uitbreiding van de woning ter plaatse van de huidige schuren. De woning zal worden uitgebreid met ongeveer 84 m². Een deel van deze uitbreiding zal als werkruimte worden gebruikt. Daarnaast zal het dak van de bestaande woning worden uitgebreid. Voor deze plannen dient een postzegelbestemmingsplan te worden ontwikkeld. De woning wordt niet onderkelderd. De nieuwbouw zal worden gefundeerd met een betonnen strookfundering van maximaal 80 cm breed. Hiervoor zal de bodem vanaf het laaggelegen deel van het perceel tot 70 cm –mv worden ontgraven; vanaf het hooggelegen deel van de onderzoekslocatie zal dit tot ongeveer 120 cm –mv zijn.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruikgemaakt van Archis2, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Indiatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruikgemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor onderhavig onderzoek is gebruikgemaakt van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland³ en de beleidsadvieskaart van de gemeente Bergen. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden.

³<http://geo.noord-holland.nl/chw>.

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. De boringen zijn gelijkmatig over de onderzoekslocatie verspreid. De positie van de boringen is ingemeten met behulp van GPS. De maaiveldhoogte is bepaald aan de hand van het Actueel Hoogte Bestand Nederland.⁴ In totaal zijn er zes boringen geplaatst tot een diepte van ten minste 340 cm –mv. Voor het boren is gebruikgemaakt van een edelmanboor met een diameter van 7 cm en een zuigboor met een diameter 5 cm. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

⁴www.ahn.nl.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

De onderzoekslocatie ligt in de West-Nederlandse kustzone, ten westen van het Oer-IJ (de oude monding van de Utrechtse Vecht). De ontstaansgeschiedenis van dit gebied hangt sterk samen met de holocene zeespiegelstijging. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (115.000–10.000 jaar geleden), lag de Noordzee grotendeels droog. Aan het einde van het Weichselien begon het ijs te smelten en liep de Noordzee vol. De zeespiegel steeg in het begin zeer snel: ongeveer 1m per eeuw. Doordat de grondwaterspiegel met de zeespiegel mee steeg, ontstond tijdens het Boreaal (9.000–8.000 jaar geleden) op grote schaal veen. Dit veen wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop, de Basisveen Laag. Rond 8.000 jaar BP⁵ was de zeespiegel tot 20 m –NAP gestegen (Rosing 1995). Tussen 10.000 en 8.000 jaar BP ontstonden er ten westen van de huidige kustlijn strandwallen (zie afb. 3a). Vanuit zeegaten werden achter de strandwallen mariene afzettingen bovenop de Basisveen Laag afgezet. Deze mariene afzettingen behoren tot het Wormer Laagpakket binnen de Formatie van Naaldwijk. Deze strandwallen zijn later door de stijgende zeespiegel weer geërodeerd.

Tijdens het Atlanticum (8.000–5.000 jaar geleden) was er sprake van sterke kusterosie en dus een landwaardse verplaatsing van de kustbarrière. Aan het einde van het Atlanticum was de zeespiegel tot 5 m –NAP gestegen en bereikte de zee zijn meest oostelijke punt. Ook ontstonden de eerste strandwallen, waarvan de resten nog altijd bestaan (zie afb. 3b). De strandwallen worden gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort binnen de Formatie van Naaldwijk. De strandwallen werden doorbroken door zeegaten, die in verbinding stonden met uitgestrekte lagunes en waddegebieden (Berendsen 2004, Berendsen 2005). Ook nu werd tijdens stormen via de zeegaten sediment achter de strandwallen afgezet. Met name in getijdengeulen werd veel zand afgezet. Deze afzettingen behoren ook tot het Wormer Laagpakket binnen de Formatie van Naaldwijk.

Vanaf 5.000 jaar BP (het Subboreaal) nam de snelheid van de zeespiegelstijging af. Hierdoor konden de strandwallen zich in westelijke richting uitbreiden, waarbij de jongere strandwallen ten westen van de oudere ontstonden (zie afb. 3c). Door de uitbouw van de kust, die tot 2.500 jaar BP doorging, ontstond een vrijwel gesloten rij van strandwallen. Alleen bij de riviermondingen van de Maas (bij de Hoek van Holland), de Oude Rijn (bij Katwijk), de Utrechtse Vecht (het Oer-IJ, bij Egmond) en het zeegat van Bergen werden de strandwallen onderbroken (zie afb. 4). Op de strandwallen ontwikkelden zich lage duinen, tot maximaal 10 m +NAP, de zogeheten ‘Oude Duinen’. Daarnaast ontstonden tussen de strandwallen laaggelegen strandvlakten. Door het strandwallensysteem kreeg de zee minder frequent toegang tot het land achter de strandwallen. Hierdoor verzoette de lagune achter de strandwallen en kon in het Midden-Subboreaal veenvorming optreden. Ook in de vlaktes tussen de strandwallen vond veenvorming plaats. Dit veen wordt gerekend tot het Hollandveen Laagpakket binnen de Formatie van Nieuwkoop (Berendsen 2005).

⁵BP: before present, jaren voor heden waarbij 1950 als referentiejaar wordt genomen.

Van de zeegaten bleef het zeegat van Bergen het langst in verbinding met de zee; het slibde rond 3.200 jaar geleden dicht (De Mulder et al. 2003). Rond 1500 v. Chr. was het Oer-IJ de enige nog open verbinding met de zee (Rosing 1995). Binnen het bereik van het Oer-IJ werd het Hollandveen deels geërodeerd. Rond het begin van de jaartelling verzandde het inmiddels sterk versmalde Oer-IJ en kon er veenvorming optreden (Rosing 1995). Een deel van het Oer-IJ bleef bestaan als binnenmeer.

Vanaf de 10e eeuw vond erosie aan de kust plaats en versteilde het kustprofiel zich. Hierdoor kwam een grote hoeveelheid zand beschikbaar waardoor de Jonge Duinen bovenop de Oude Duinen konden ontstaan (zie afb. 3d). Deze Jonge Duinen zijn met een hoogte van 30 tot 50 m +NAP veel hoger dan de Oude Duinen. De vorming van de Jonge Duinen was rond 1600 voltooid (Berendsen 2005). De Jonge Duinen worden gerekend tot het Laagpakket van Schoorl binnen de Formatie van Naaldwijk.

De onderzoekslocatie is niet gekarteerd op de geomorfologische kaart (zie afb. 5). In de directe omgeving zijn afgegraven en geëgaliseerde duinen en strandwallen (2M49) aanwezig. Ten oosten van Egmond-Binnen is een binnendelta-vlakte bestaande uit klei en zand (2M31) aanwezig. Dit zijn sedimenten die zijn afgezet door het Oer-IJ. Ten westen van Egmond-Binnen worden lage kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (4L7) en hoge kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten (13C1) aangetroffen.

Op de onderzoekslocatie zijn kalkhoudende vlakvaaggronden, gevormd in matig fijn zand, aanwezig (Zn50AF; afb. 6). De F in de code geeft aan dat de bodem vergraven is. Vlakvaaggronden zijn gronden met een weinig ontwikkeld bodemprofiel waarbij de permanent gereduceerde horizont (Cr-horizont) meestal vanaf 110 cm –mv voorkomt en waarbij de zandkorrels onder de A-horizont geen ijzerhuidjes bezitten (De Bakker & Schelling 1989). In het grootste deel van de hoge duinen zijn kalkhoudende duinvaaggronden (Zd20A) gevormd; in het grootste deel van de lage duinen zijn vlakvaaggronden (Zn21, Zn50A, Zn50AF) gevormd. Op de overgang van lage naar hoge duinen zijn enkeerdgronden (EZ50A) aanwezig. Ten oosten van Egmond-Binnen zijn hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ21) aanwezig. Ter plaatse van de afzettingen van het Oer-IJ worden knippige poldervaaggronden (gMn52C en gMn53C) verwacht.

2.2 Bekende archeologische waarden

De onderzoekslocatie heeft op de IKAW (afb. 7) een middelhoge archeologische verwachting. Op de gemeentelijke beleidsadvieskaart valt de onderzoekslocatie binnen het gebied waarvoor onderzoek nodig is als het plangebied groter is dan 500 m² (zie afb. 8). Er staat hier geen trefkans bij vermeld.

In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn in Archis diverse archeologische monumenten bekend.

Monumenten op afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen:

- Aan de overkant van de Nieuwe Schulpenweg, ongeveer 50 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie, is een monument van hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 11.032). Hier zijn drie cultuurlagen aangetroffen, met schoon zand ertussen. Er zijn sporen van bewoning uit de periode Late IJzertijd – Late Middeleeuwen aangetroffen. De cultuurlaag uit de Romeinse Tijd ligt tussen 0,2 m –NAP en 0,6 m +NAP; de cultuurlaag uit de Vroege Middeleeuwen ligt tussen 1,2 en 1,55 m +NAP; het middeleeuwse grondspoor dat in één profiel is aangetroffen ligt tussen 0,1 tot 0,3 m +NAP (waarnemingsnrs. 43.124, 43.125 en 43.127).
- Op ongeveer 220 m ten noorden van de onderzoekslocatie is een monument van archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 4.665). Hier zijn sporen uit de periode Romeinse Tijd – Vroege Middeleeuwen en uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd aangetroffen. Door vergraving tot 1,5 m –mv zijn deze resten thans niet meer aanwezig.
- Op 330 m ten noordoosten van de onderzoekslocatie is een monument van hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 1863). Hier zijn restanten van de fundamenteën van een laatmiddeleeuws (1116 n. Chr.) kerkje aangetroffen.
- Op ongeveer 915 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie is een monument van hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 4.664). Op dit terrein bevinden zich redelijk geconserveerde sporen van bewoning uit de periode Late IJzertijd – Late Middeleeuwen. De vindplaats is gelegen op een oud duintje dat later lijkt te zijn afgetopt.
- Ongeveer 1.070 m ten oosten van de onderzoekslocatie, ten oosten van Egmond-Binnen, is een monument van hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 10.765). Het betreft de kromme dijk/hoge dijk die uit de 12e eeuw stamt en thans nog steeds in het landschap zichtbaar is.

Monumenten binnen de bebouwde kom van Egmond-Binnen:

- Ongeveer 500 m ten oosten van de onderzoekslocatie is een monument van hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 13.942). Het betreft de handelsterp Hallum, uit de periode Vroege Middeleeuwen – Nieuwe Tijd. De begrenzing van deze historische kern is bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859.
- Op 725 m ten oosten van de onderzoekslocatie is een monument van zeer hoge archeologische waarde aanwezig (monumentnr. 1882). Op dit terrein zijn greppels, huisplattegronden, spiekers en aardewerkfragmenten uit de Romeinse Tijd aangetroffen.

In de omgeving zijn in Archis diverse waarnemingen bekend. Waarnemingen die binnen bovengenoemde monumenten vallen worden niet opnieuw genoemd. Alle waarnemingen zijn gedaan op afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen, tenzij anders aangegeven:

- Op 280 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie, net buiten monumentnr.

11.032, zijn dezelfde cultuurlagen als in dat monument aangetroffen (waarnemingsnr 43.130). De cultuurlaag uit de Romeinse Tijd ligt op 0,5 m +NAP, de cultuurlaag uit de Late Middeleeuwen ligt op 1 tot 1,8 m +NAP, de akker/tuin uit de Vroege tot Late Middeleeuwen ligt op 2,15 tot 2,25 m +NAP. Er moet hier echter wel bij worden opgemerkt dat deze middeleeuwse cultuurlagen niet helemaal op dezelfde hoogte liggen als de middeleeuwse cultuurlagen in het monumentterrein.

- Op 330 m ten westen van de onderzoekslocatie is een roodbakkend geglaazuurd fragment aardewerk uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd en een pijpenkop uit de Nieuwe Tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 45.192). Volgens Archis zijn deze waarschijnlijk meegekomen en opgebracht met ander afval.
- Op 400 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie is een laatmiddeleeuws beeldje van Petrus gevonden (waarnemingsnr. 42.883).
- Op 475 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie zijn diverse cultuurlagen aangetroffen (waarnemingsnr. 43.128). Op 3,90 – 4,00 m –mv is een cultuurlaag uit de Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Op 2,60 – 2,70 m –mv is een akker/tuin uit de Vroege tot Late Middeleeuwen aangetroffen. Hierin is ook een fragment Pingsdorf-aardewerk aangetroffen. Het maaiveld van deze locatie ligt op 4,8 m +NAP, op lage kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten.
- Op 660 m ten noordoosten van de onderzoekslocatie is een bronzen schrijffibula uit de Vroege Middeleeuwen aangetroffen (waarnemingsnr. 23.226).
- Op 760 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie is baksteen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 59.811).
- Ongeveer 765 m ten oosten van de onderzoekslocatie, in de historische kern Hallum, is een fragment en een stenen hamerbijl uit het Laat-Neolithicum aangetroffen (waarnemingsnr. 17.726).
- Op 830 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie zijn tijdens het rooien van het land verschillende vondsten gedaan (waarnemingsnr. 228.101). Omdat in de jaren 90 het land 2 m is omgezet, is het niet bekend uit welke laag de vondsten afkomstig zijn. Er zijn fragmenten kogelpotaardewerk, Proto-steengoed, een fragment van een Paffrath-steelpan en ander aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Daarnaast is er geelwitbakkend Pingsdorf uit de Vroege tot Late Middeleeuwen aangetroffen, en metaalslakken uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd.

Over de onderzoeken in de omgeving van de onderzoekslocatie staat in Archis niet vermeld of de bodem verstoord is of niet.

2.3 Historische situatie

De strandwallen in de omgeving zijn, getuige de archeologische waarnemingen, al sinds lange tijd bewoond. Kaarten van archeologische vindplaatsen laten zien dat de bewoning in de Romeinse Tijd geconcentreerd was op Texel, in de omgeving van Schoorl, in het veengebied bij Schagen en bij de mondingen van de IJ, Rijn en

Maas. De onderzoekslocatie ligt in de buurt van de monding van de IJ. Vanaf de Late Middeleeuwen raakten ook de tussenliggende gebieden bewoond. De meeste nederzettingen in Holland lagen op oude strandwallen. Deze strandwallen waren in gebruik als bouwland (ook wel ‘geesten’ genoemd), terwijl de lage venige gebieden buiten de strandwallen dienst deden als grasland. De bewoning en wegen waren geconcentreerd op de grens van bouwland en grasland (Barends et al. 2005).

Egmond-Binnen ligt op strandwallen/oude duinen (zie afb. 9). In 922 n. Chr. is Egmond bekend onder de naam ‘Ekmunde’. Het oudste Egmond was gelegen ter plaatse van de huidige Adelbertusakker (aan de Sint Adelbertusweg). Toen dit gebied onderstoof, verhuisden de bewoners in de Vroege Middeleeuwen een kilometer landinwaarts. De plaats heette toen Hallum (het huidige Egmond-Binnen).⁶

De onderzoekslocatie was in 1832 in gebruik als weiland (zie afb. 10). In 1900 werd de onderzoekslocatie gebruikt als bouwland (zie afb. 11). Waarschijnlijk werd de onderzoekslocatie vanaf 1951 bebouwd.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie worden opgesteld. De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Egmond-Binnen en is op de geomorfologische kaart niet gekarteerd. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen aanwezig. De onderzoekslocatie heeft door de ligging op strandwallen/duinen een middelhoge trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf het Neolithicum. In de omgeving van de onderzoekslocatie heeft in ieder geval sinds het Laat-Neolithicum bewoning plaatsgevonden. Doordat duin- en strandwalvorming een dynamisch proces is, kunnen op verschillende niveaus archeologische resten worden aangetroffen. Door de hoge grondwaterstand kunnen zowel organische resten zoals hout en bot als anorganische resten zoals (vuur)steen, aardewerk en metaal bewaard zijn gebleven. De kans op de aanwezigheid van archeologische resten is afhankelijk van de intactheid van het bodemprofiel. Bij de bouw van de huidige bebouwing kan de bodem reeds verstoord zijn.

⁶Bron: <http://www.historischegmond.nl/egmondbinnen.html> en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Bij het verkennend booronderzoek zijn op de onderzoekslocatie zes boringen gezet tot een minimale diepte van 340 cm -mv. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 12. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1. Omdat niet in de bestaande schuren kon worden geboord zijn vier van de zes boringen rondom de schuren geplaatst. Het maaiveld bij boring 1 en 2 lag ongeveer 50 cm hoger dan bij de overige boringen op de onderzoekslocatie.

Op de onderzoekslocatie is zwak tot matig siltig zand aangetroffen. In boring 1 en 2 is aan de top 40 tot 70 cm opgebracht grijsbruin tot geelgrijs, zwak siltig zand aangetroffen. In de overige boringen is dit opgebrachte materiaal niet aangetroffen. In boring 2 t/m 6 is aan de top geelbruin/grijsbruin/bruingrijs zwak siltig zand aangetroffen. In boring 3 is hierin baksteen aangetroffen en in boring 4 en 5 donkergrijze en zwarte vlekken. Dit is een vergraven pakket. De ondergrens van dit pakket varieert van 40 tot 80 cm -mv. In boring 1 is op een diepte van 130 cm -mv ook baksteen aangetroffen, waardoor het waarschijnlijk is dat de bodem hier tot 130 cm -mv vergraven is. Hieronder is op de onderzoekslocatie geelgrijs tot grijs zwak siltig zand met schelpresten aangetroffen. In dit zand zijn een tot drie laagjes bruin/zwartbruin/grijsbruin tot bruingrijs zwak tot matig siltig zand aangetroffen (zie bijlage 1). De bovengrens van deze laagjes was scherp. De laagjes waren zwak tot sterk humeus en bevatten soms plantenresten en veenbandjes (bijv. boring 1, 4 en 5), maar geen schelpresten. De bovengrens van het bovenste donkere laagje varieert van 190 tot 300 cm -mv (1,5 tot 2,1 m +NAP); dit laagje is 5 tot 15 cm dik. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing op het hoge deel van het perceel (boring 1 en 2) ligt de bovengrens van dit laagje op 285 tot 300 cm -mv. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing op het lager gelegen deel van het perceel (boring 3 en 4) ligt de bovengrens van dit laagje op 200 tot 220 cm -mv. De bovengrens van het tweede donkere laagje varieert van 260 tot 330 cm -mv (1,1 tot 1,2 m +NAP); dit laagje is 5 tot 20 cm dik. Het derde donkere laagje is alleen in boring 6 op een diepte van 340 tot 260 cm -mv (0,2 tot 0,4 m +NAP) aangetroffen. Het zand tussen en onder deze donkergekleurde laagjes bevatte weinig tot geen schelpmateriaal. Naast het baksteen zijn er geen archeologische indicatoren in de boringen aangetroffen.

Het bodemprofiel op de onderzoekslocatie kan worden geïnterpreteerd als een vlakvaaggrond, zoals op basis van het bureau-onderzoek verwacht werd. Het zwak siltige zand met schelpresten kan worden geïnterpreteerd als strandafzettingen, behorende tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort. De zandige afzettingen zonder schelpresten kunnen worden geïnterpreteerd als duinafzettingen, behorende tot de Formatie van Schoorl binnen de Formatie van Naaldwijk. De drie donkergekleurde laagjes kunnen worden geïnterpreteerd als oud oppervlak. Deze liggen grotendeels in de Oude Duinen. Bij boring 4 en 5 zijn bij het bovenste oude oppervlak ook veenlaagjes aangetroffen. Hier was het plaatselijk dus iets natter. Wanneer de diepteligging van de oude oppervlakken vergeleken wordt met

de diepteligging van de cultuurlagen zoals aangetroffen op het monumentterrein aan de overzijde van de onderzoekslocatie (monumentnr.11.032, waarnemingsnrs. 43.124, 43.125 en 43.127), kunnen deze lagen aan elkaar gecorreleerd worden. Het onderste oude oppervlak, zoals aangetroffen in boring 6, kan qua diepteligging aan de cultuurlaag uit de Romeinse Tijd gecorreleerd worden. Het bovenste oude oppervlak ligt qua diepteligging deels binnen het bereik van de diepteligging van de cultuurlaag uit de Vroege Middeleeuwen, maar ligt ook deels hoger. Het tweede oude oppervlak vanaf het maaiveld ligt qua diepteligging net onder de cultuurlaag uit de Vroege Middeleeuwen. Deze hoogteverschillen zijn waarschijnlijk veroorzaakt door hoogteverschillen in het maaiveld van de toenmalige duinen. Omdat de twee bovenste oude oppervlakken niet direct aan cultuurlagen van het monumentterrein gekoppeld kunnen worden, kan op basis van de stratigrafische positie geconcludeerd worden dat de twee bovenste oude oppervlakken mogelijk een middeleeuwse ouderdom hebben.

4 Samenvatting en conclusie

De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Egmond-Binnen. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn afgegraven/geëgaliseerde duinen/strandwallen aanwezig. Op de onderzoekslocatie worden kalkhoudende vlakvaaggronden verwacht. De onderzoekslocatie heeft een middelhoge trefkans op archeologische resten en/of sporen vanaf het Neolithicum. In de omgeving van de onderzoekslocatie heeft in ieder geval sinds het Laat-Neolithicum bewoning plaats gevonden. De onderzoekslocatie was in 1832 in gebruik als weiland; in 1900 diende de locatie als bouwland. De huidige bebouwing stamt waarschijnlijk uit 1951. Op de locatie van de nieuwbouw staan thans schuren, waardoor de bodemopbouw waarschijnlijk al deels verstoord is. Voor de fundering van de nieuwbouw zal de bodem vanaf het laaggelegen deel van de onderzoekslocatie tot 70 cm –mv worden ontgraven; vanaf het hooggelegen deel van de onderzoekslocatie zal dit tot ongeveer 120 cm –mv zijn.

Tijdens het verkennende booronderzoek zijn zwak tot matig siltige zanden met en zonder schelpresten aangetroffen, waarin zich een vlakvaaggrond heeft ontwikkeld. In het noorden van de onderzoekslocatie is 40 tot 70 cm opgebrachte grond aangetroffen. Bij de overige boringen is de bodem tot maximaal 80 cm –mv vergraven. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen, met uitzondering van baksteen in het vergraven pakket. De aangetroffen zanden met schelpresten zijn strandafzettingen behorende tot het Laagpakket van Zandvoort (Formatie van Naaldwijk); de zanden zonder schelpresten zijn duinafzettingen behorende tot het Laagpakket van Schoorl (Formatie van Naaldwijk). Binnen deze afzettingen zijn een tot drie oude oppervlakken aangetroffen. Ter plaatse van de toekomstige bebouwing op het hoge deel van het perceel ligt de bovengrens van het bovenste laagje op 285 tot 300 cm –mv; ter plaatse van de toekomstige bebouwing op het lager gelegen deel van het perceel ligt de bovengrens van dit laagje op 200 tot 220 cm –mv. De onderste van de drie oude oppervlakken stamt waarschijnlijk uit de Romeinse Tijd, de bovenste twee stammen waarschijnlijk uit de Middeleeuwen.

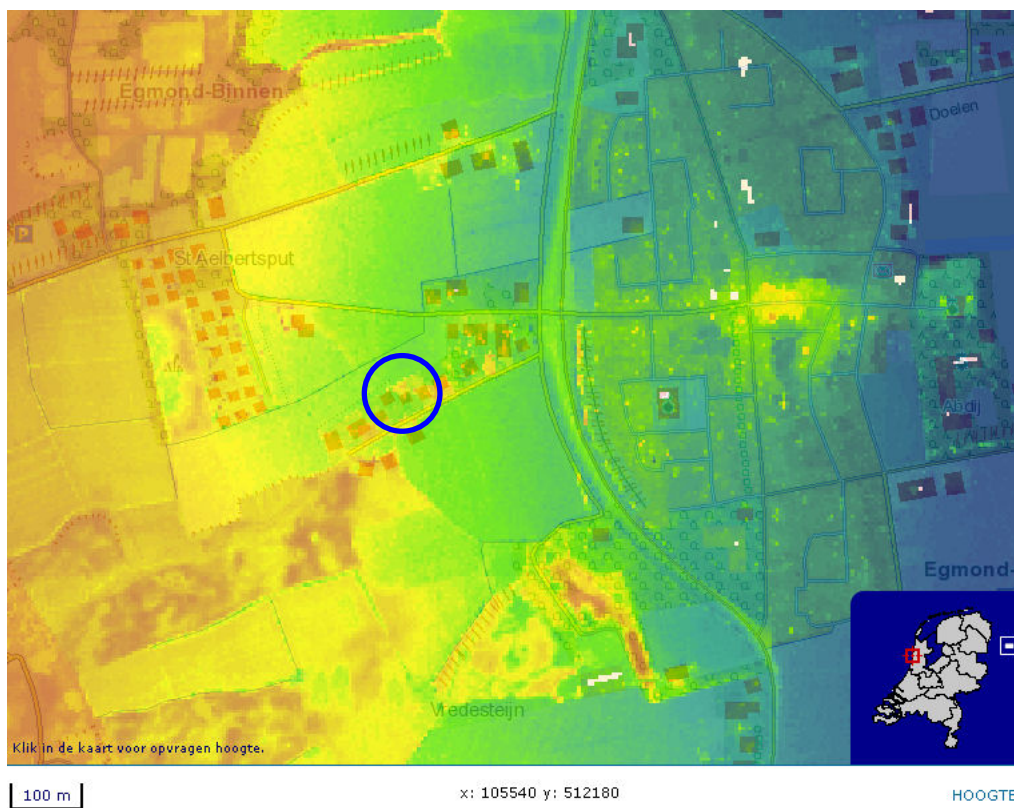
Geconcludeerd kan worden dat door de aanwezigheid van oude oppervlakken de middelhoge archeologische trefkans van kracht blijft.

5 Aanbeveling

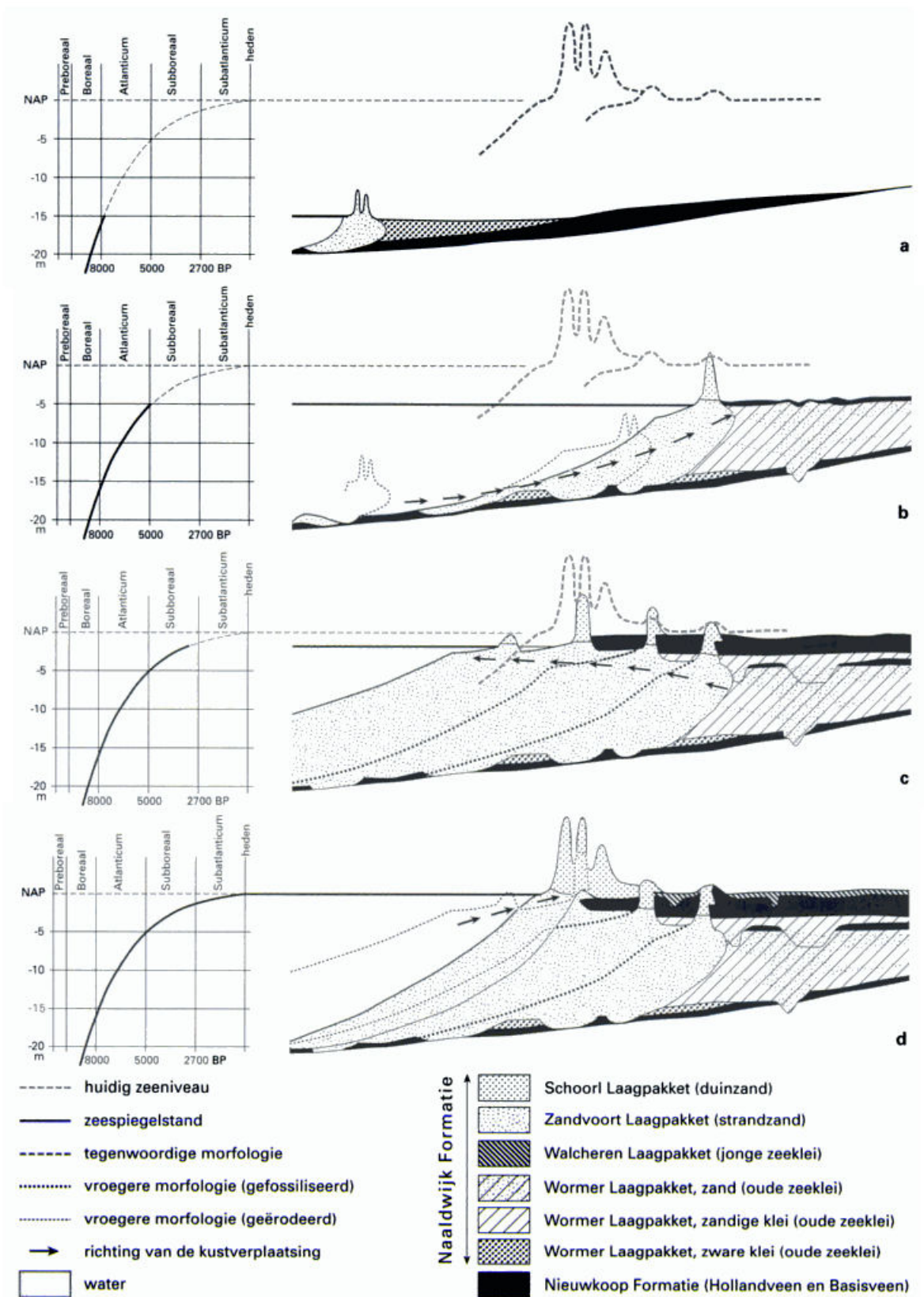
Gezien de diepteligging van de archeologisch interessante niveaus (zie hst. 4), vormen de huidige bouwplannen geen bedreiging voor het archeologisch erfgoed. Geadviseerd wordt dan ook om de onderzoekslocatie vrij te geven. Mochten er nu of in de toekomst graafwerkzaamheden plaatsvinden beneden 170 cm –mv, dan zal verder onderzoek noodzakelijk zijn. Het is aan het bevoegd gezag om op basis van dit advies een selectiebesluit te nemen.

Literatuur

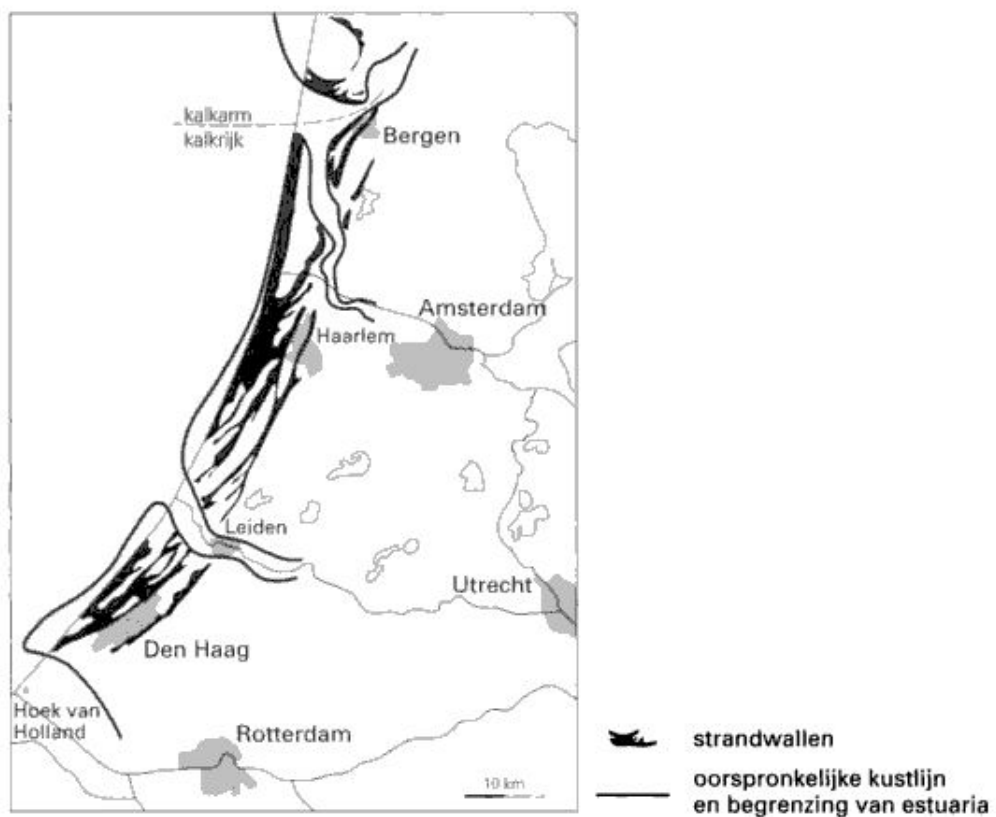
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Barends, S. et al. (red.), 2005. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Utrecht.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.J.F. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Rosing, H., 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; Toelichting bij de kaartbladen 9 West Texel (gedeeltelijk), 14 West en 14 Oost Medemblik, 15 West Stavoren (gedeeltelijk) en 19 West Alkmaar*. Wageningen (Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50.000).

Afbeelding 2. Hoogtekaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: www.ahn.nl.

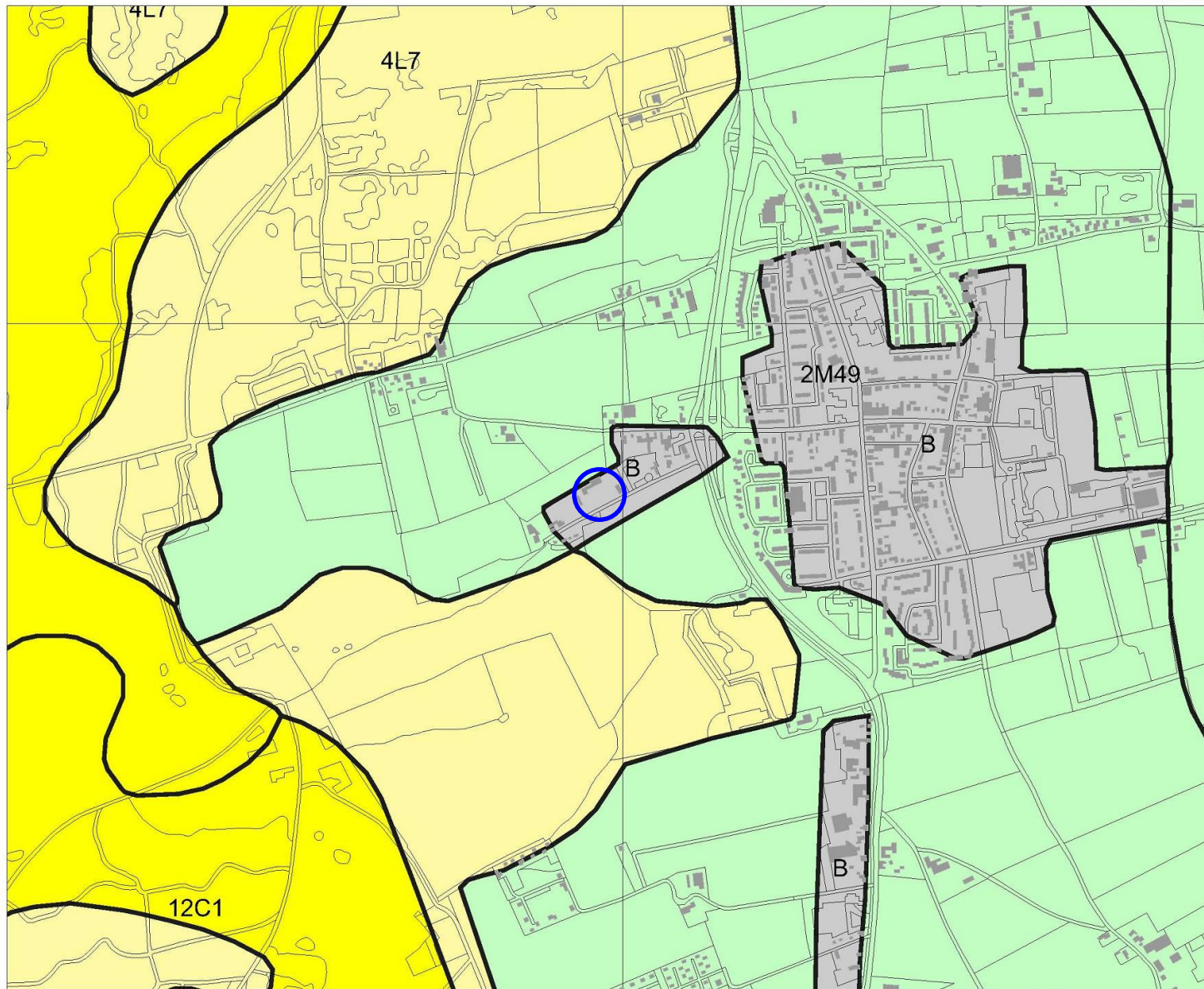

Afbeelding 3. Ontwikkeling van de strandwallen (rechts) in relatie met de zeespiegelstijging (links). Bron: Berendsen (2004).

Afbeelding 4. De ligging van de strandwallen en de riviermondingen/zeegaten rond 1850 v. Chr. Bron: Berendsen (2004).

106087 / 513086

103865 / 511270

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

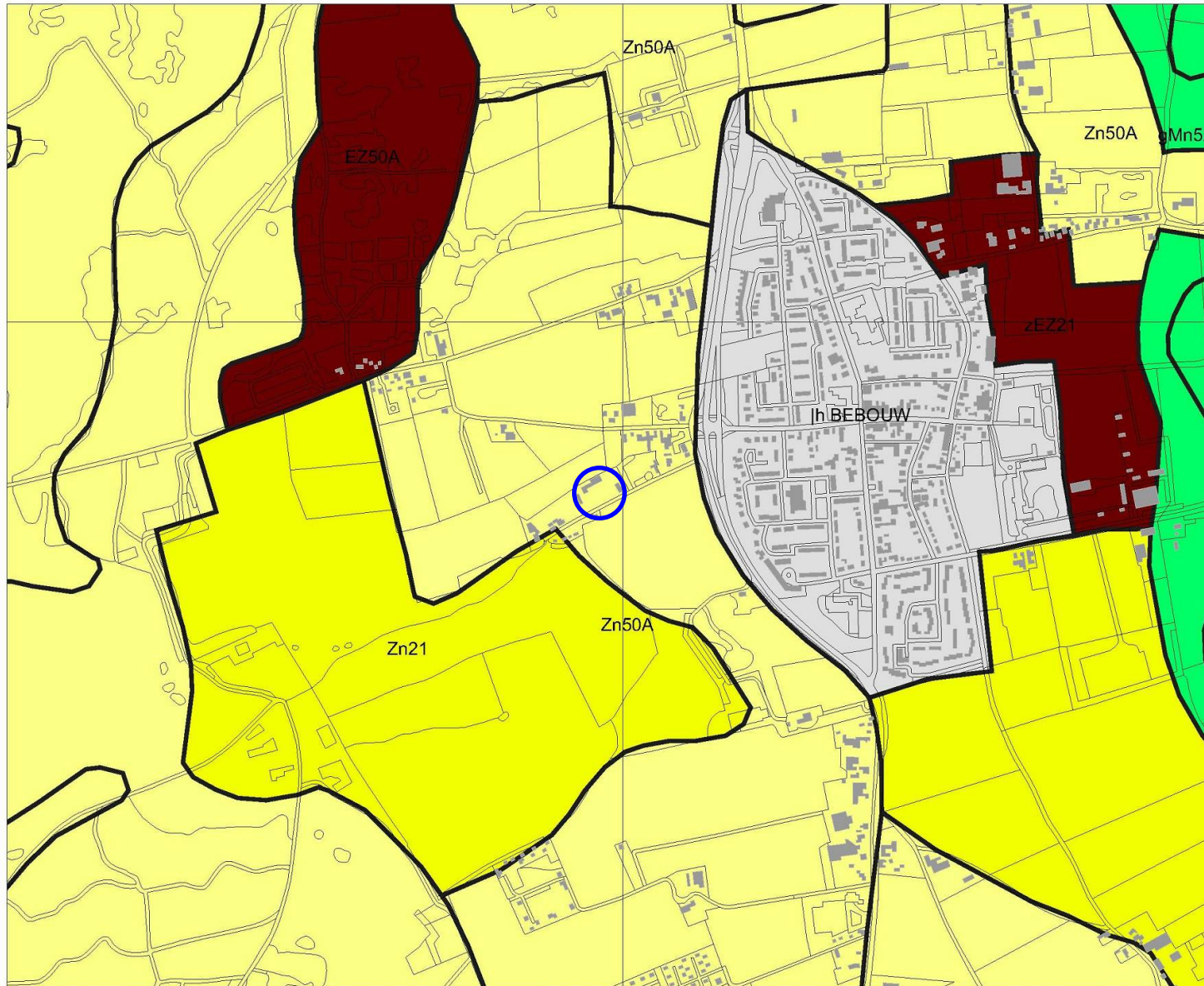

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding 5. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

106087 / 513086

103865 / 511270

Legenda

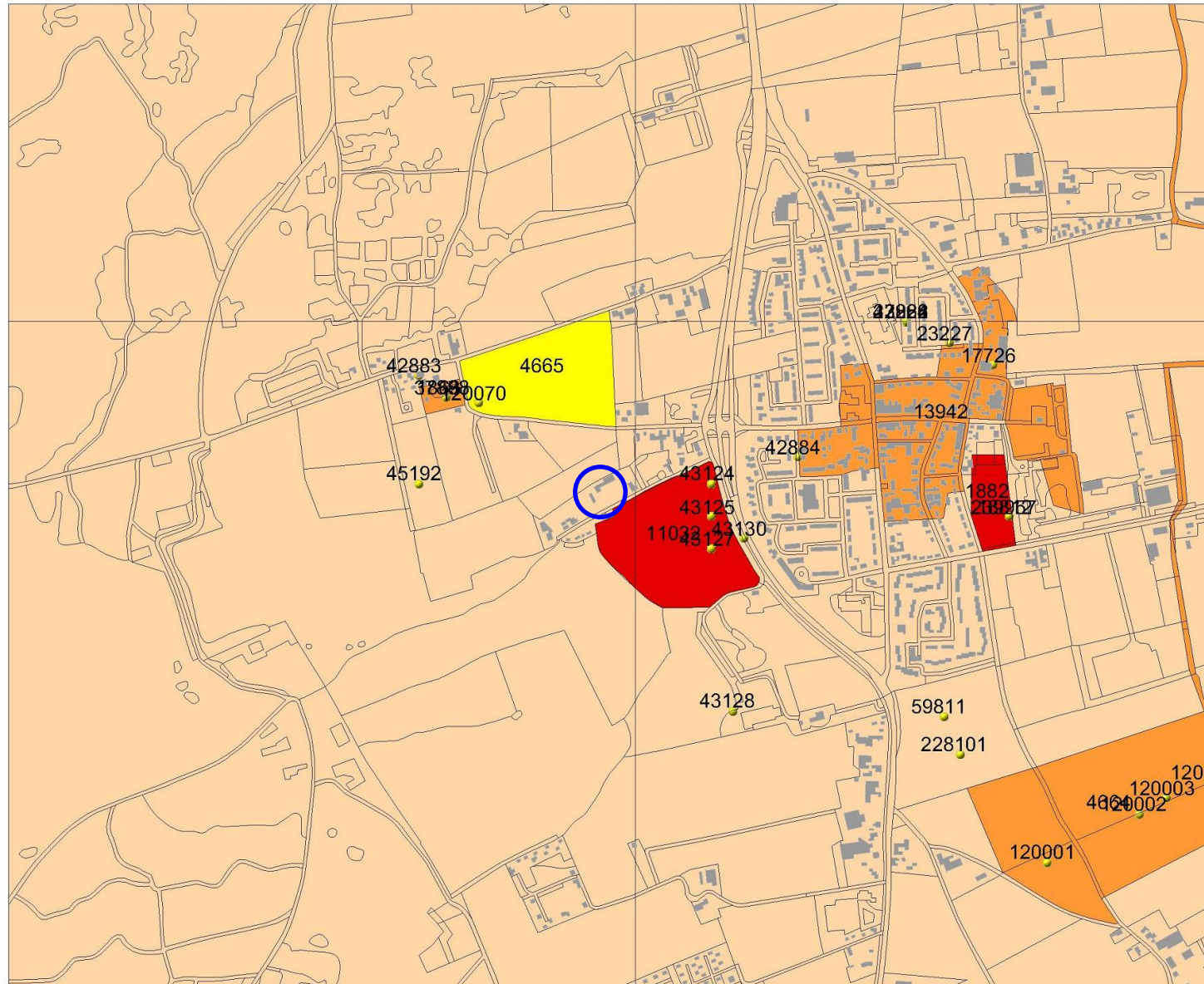
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- BODEM ((c)Alterra)**
- Associaties
- Brikgronden
- Bebouwing
- Dijk, bovenlandstrook
- Dikke eerdgronden
- Fluviaale afz ouder pleistoceen
- Groeve, gegraven, mijnstort
- Kalksteenverweringsgronden
- Oude rivierkleigronden
- Overige oude kleigronden
- Ondiepe keileemgronden
- Leemgronden
- Zeekleigronden
- Mariene afz ouder pleistoceen
- Niet-gerijpte minerale gronden
- Oude bewoningsplaatsen
- Rivierkleigronden
- Kalk lutumarme gronden
- Veengronden
- Moerige gronden
- Water, moeras
- Podzolgronden
- Kalkloze zandgronden
- Kalkhoudende zandgronden

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding 6. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

Legenda

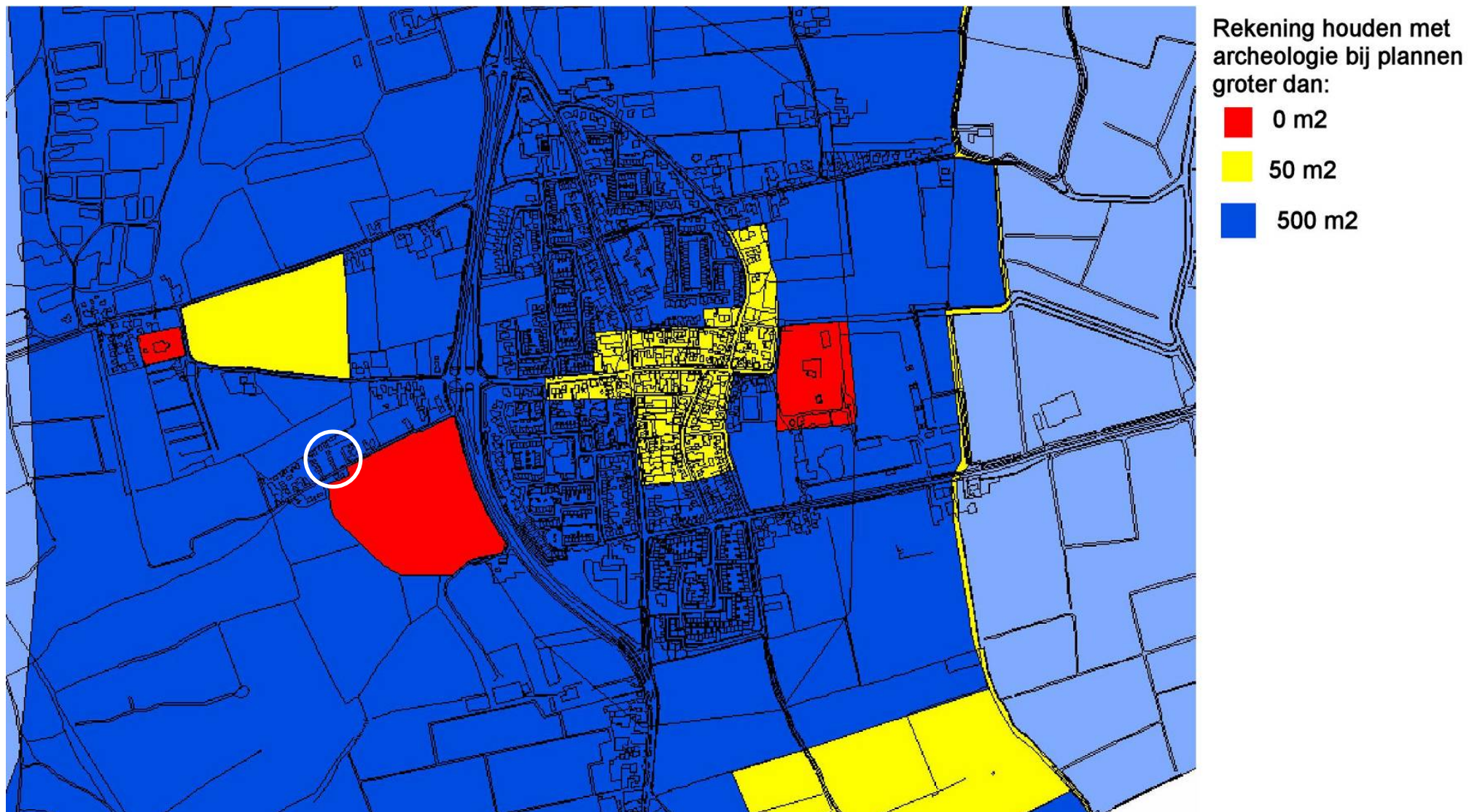
- HUIZEN
 - TOP10 ((c)TDN)
 - WAARNEMINGEN
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

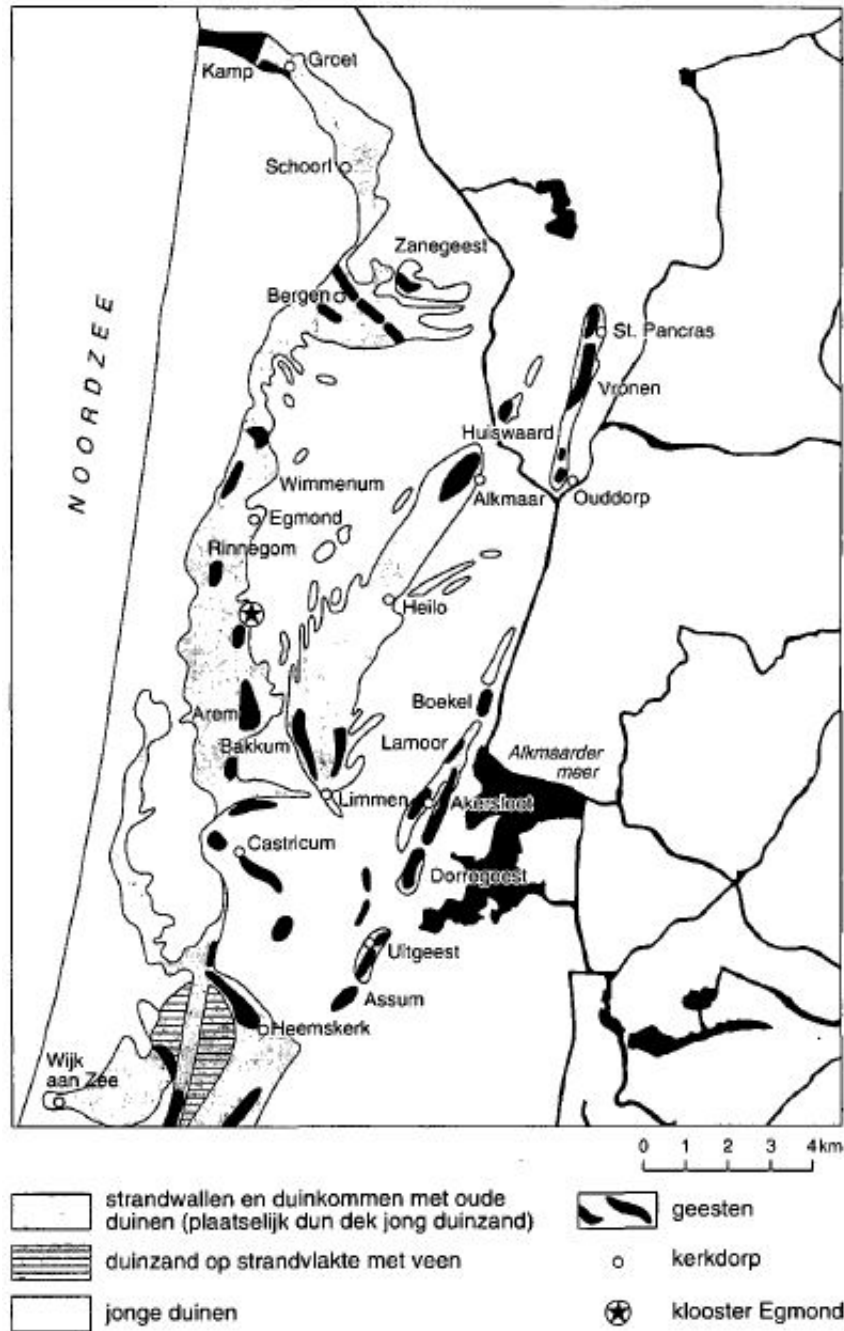
Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

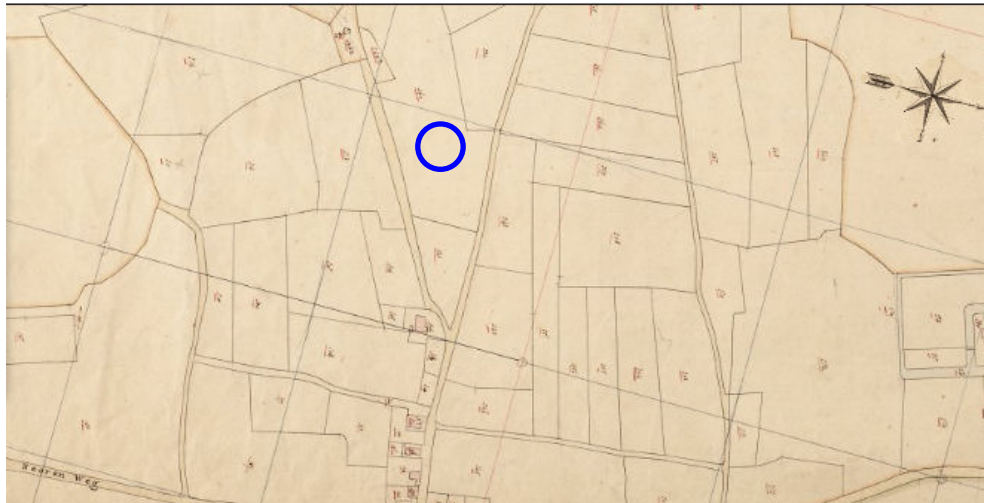
Afbeelding 7. Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

Afbeelding 8. Uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Bergen in de omgeving van de onderzoekslocatie (wit omcirkeld). Bron: Cultureel Erfgoed Noord Holland.

Afbeelding 9. De ligging van geesten en oude duinen. De onderzoekslocatie ligt ten westen van het klooster van Egmond. Bron: Rosing (1995).

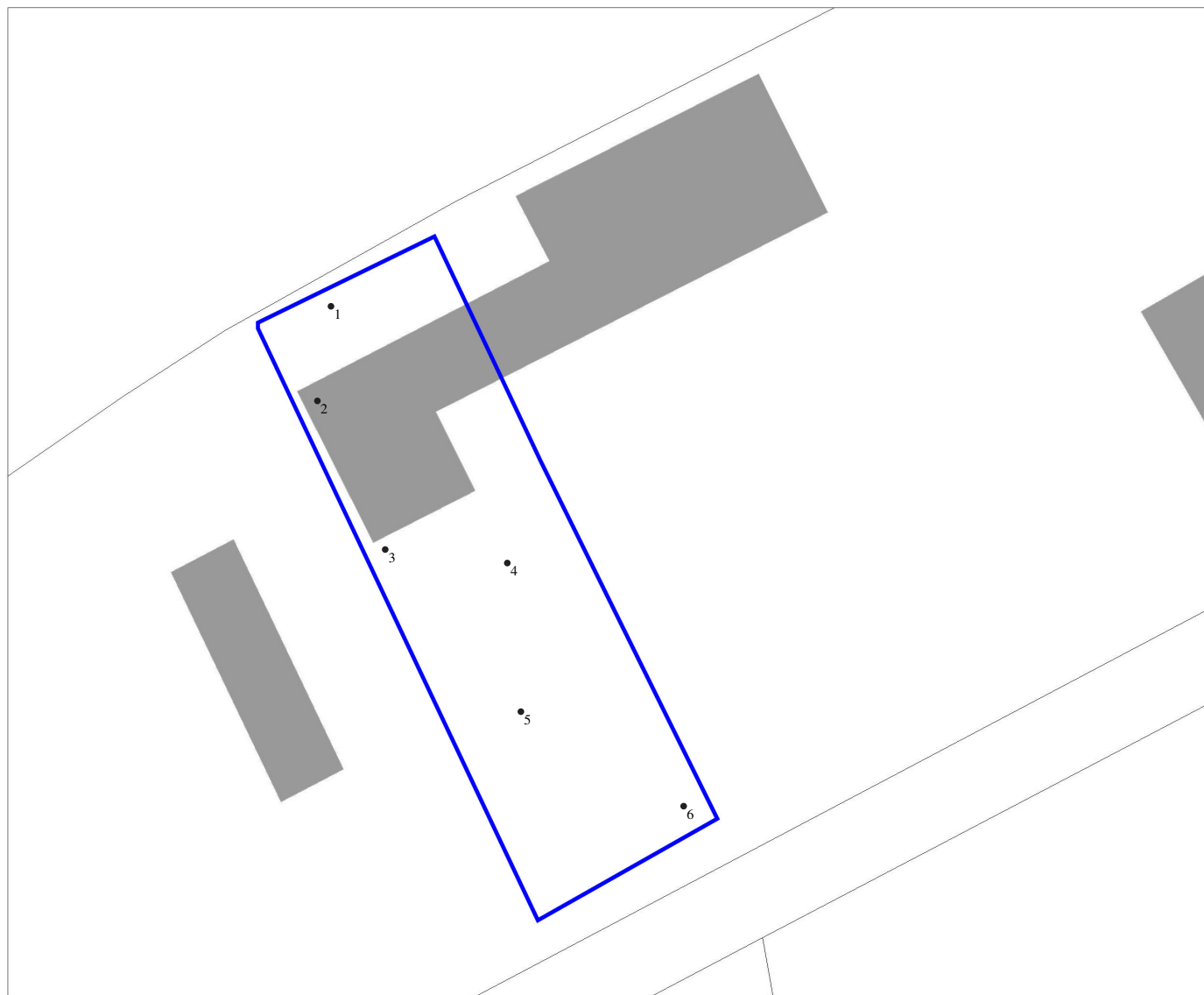
Afbeelding 10. Indicatieve ligging van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) op een topografische kaart uit het begin van de 20e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl

Afbeelding 11. De onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving op de topografische kaart uit 1969. Bron: www.kich.nl

26-05-2010

104991 / 512223

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((e)TDN)

- 1 Boring

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

104902 / 512150

Afbeelding 12. Positionering van de boorpunten op de onderzoekslocatie (blauw omlind).

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Normaal Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	10 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		humus (onderdeel lithologie)
Z zand		h1 zwak humeus
		h2 matig humeus
bijmengsel (onderdeel lithologie)		h3 sterk humeus
s1 zwak siltig		
s2 matig siltig		

boring 1 RD-X: 104.926. RD-Y: 512.201. Maaiveld: 4,50. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	donker grijsbruin	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties:</i> opgebrachte grond.
40 Zs1	donker geelgrijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> opgebrachte grond.
90 Zs1	grijsgeel	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Vlekken:</i> licht gevlekt, oranje.
130 Zs1	licht geelgrijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Vlekken:</i> licht gevlekt, oranje. <i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor.
250 Zs1	grijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Schelpmateriaal:</i> weinig.
300 Zs1	licht grijs	scherp	<i>Bodemhorizont:</i> C. <i>Schelpmateriaal:</i> weinig.
315 Zs1	bruin	scherp	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, zwart. <i>Plantenresten:</i> veel. <i>Opmerkingen:</i> oud oppervlak.
330 Zs1	donker geelgrijs	scherp	<i>Schelpmateriaal:</i> weinig.
335 Zs1	bruin	scherp	<i>Opmerkingen:</i> oud oppervlak.
340 Zs1	donker geelgrijs	beëindigd	

boring 2 RD-X: 104.925. RD-Y: 512.194. Maaiveld: 4,50. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
70 Zs1	donker bruin	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> puin. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> opgebrachte grond.
110 Zs1	licht geelgrijs	geleidelijk	<i>Vlekken:</i> licht gevlekt, oranje.
240 Zs1	geelgrijs	geleidelijk	<i>Schelpmateriaal:</i> weinig.
285 Zs1	grijs	scherp	<i>Plantenresten:</i> spoor. <i>Schelpmateriaal:</i> weinig.
300 Zs2h3	bruin	scherp	<i>Opmerkingen:</i> oud oppervlak.
360 Zs1	donker geelgrijs	geleidelijk	
380 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 3 RD-X: 104.930. RD-Y: 512.183. Maaiveld: 4,10. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Zs1	geelbruin	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, spoor. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
75 Zs1	donker geelgrijs	geleidelijk	Vlekken: licht gevlekt, oranje. Plantenresten: spoor.
200 Zs1	grijs	scherp	Bodemhorizont: C. Schelpmateriaal: weinig.
220 Zs1h2	zwartbruin	geleidelijk	Opmerkingen: oud oppervlak.
260 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Schelpmateriaal: weinig.
310 Zs1	geelgrijs	geleidelijk	
350 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 4 RD-X: 104.939. RD-Y: 512.182. Maaiveld: 3,80. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

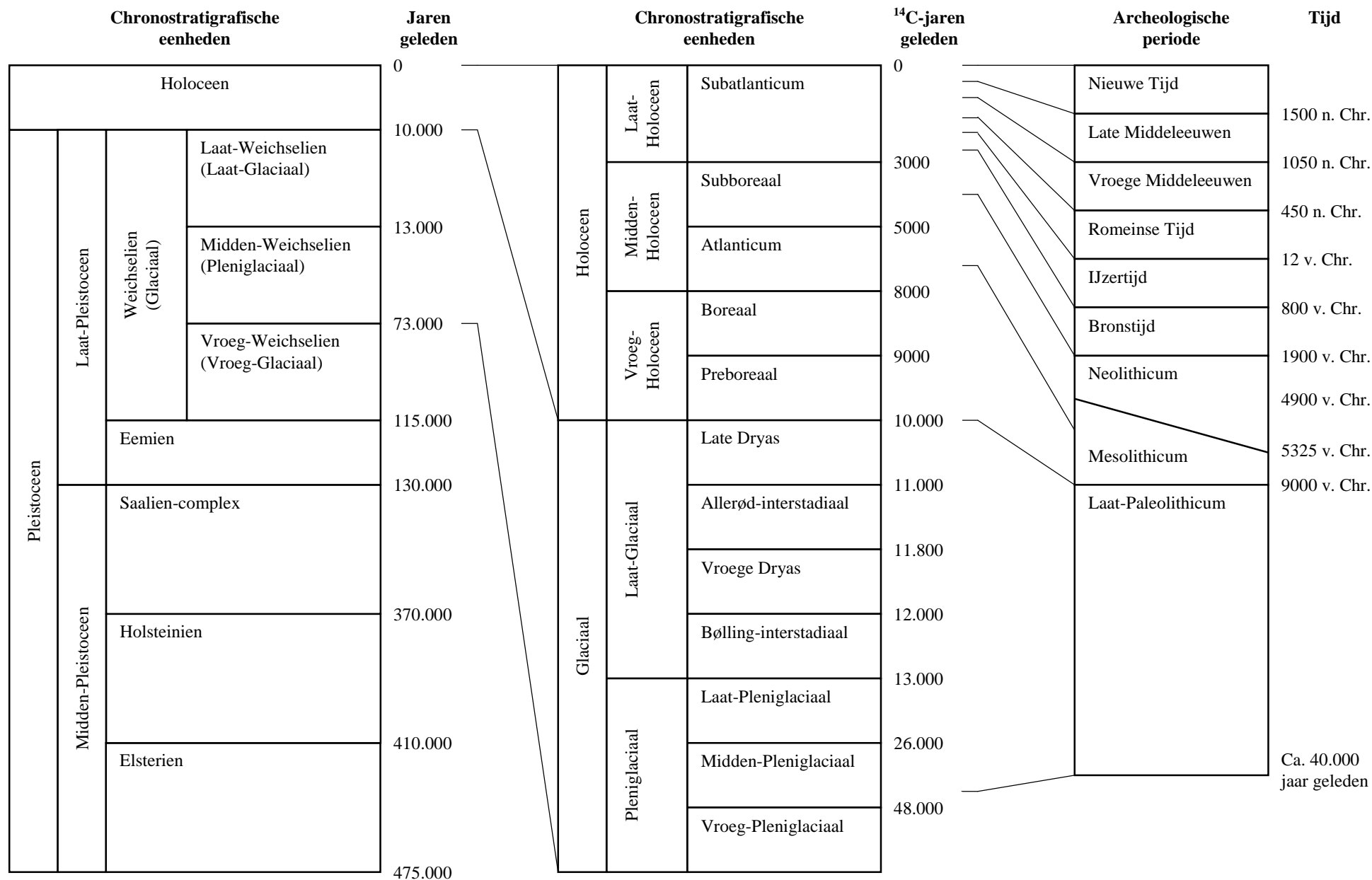
diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	donker grijsbruin	scherp	Vlekken: matig gevlekt, donker geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
40 Zs1	licht geelgrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
80 Zs1	geelgrijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, donker grijs. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
100 Zs1	donker geelgrijs	scherp	Schelpmateriaal: veel.
220 Zs1	grijs	scherp	Schelpmateriaal: weinig.
230 Zs2h3	bruin	scherp	Plantenresten: veel. Opmerkingen: oud oppervlak veenbandjes.
240 Zs1	donker geelgrijs	geleidelijk	
270 Zs1	grijs	scherp	
280 Zs1h1	grijsbruin	scherp	Plantenresten: veel. Opmerkingen: oud oppervlak.
370 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 5 RD-X: 104.940. RD-Y: 512.171. Maaiveld: 3,80. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
30 Zs1	bruingrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
55 Zs1	geelgrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
80 Zs1	donker bruingrijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, zwart. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
120 Zs1	geelgrijs	scherp	Bodemhorizont: C. Schelpmateriaal: weinig.
205 Zs1	grijs	scherp	Schelpmateriaal: weinig.
215 Zs1h3	zwart	geleidelijk	Sublagen: veenlagen. Opmerkingen: oud oppervlak.
230 Zs1	donker bruingrijs	geleidelijk	
260 Zs1	grijs	scherp	Schelpmateriaal: weinig.
275 Zs1h2	donker bruin	scherp	Opmerkingen: oud oppervlak.
300 Zs1	geelgrijs	geleidelijk	
360 Zs1	grijs	beëindigd	

boring 6 RD-X: 104.952. RD-Y: 512.164. Maaiveld: 3,80. Boormethode: edelmanboring, zuigerboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
60 Zs1	bruingrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
190 Zs1	licht geelgrijs	scherp	Schelpmateriaal: weinig.
195 Zs1h2	bruin	scherp	Plantenresten: weinig. Opmerkingen: oud oppervlak.
210 Zs1	donker geelgrijs	geleidelijk	
245 Zs1	licht geelgrijs	geleidelijk	
265 Zs1	licht bruingrijs	scherp	
285 Zs1h2	grijsbruin	geleidelijk	Opmerkingen: oud oppervlak.
340 Zs1	geelgrijs	scherp	
360 Zs1h2	donker bruingrijs	geleidelijk	Opmerkingen: oud oppervlak.
370 Zs1	donker geelgrijs	beëindigd	

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.